

## Peri Istorias

Vol 10 (2021)

Περί Ιστορίας

ΙΟΝΙΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

### Περί Ιστορίας

10



ΚΕΡΚΥΡΑ 2021

Η δημογραφική και οικονομική κατάσταση των  
Ιονίων Νήσων σύμφωνα με την απογραφή των  
ετών 1766-1770

Ιωάννα Αθανασοπούλου, Χαρά Γορδίου

#### To cite this article:

Αθανασοπούλου Ι., & Γορδίου . Χ. . (2022). Η δημογραφική και οικονομική κατάσταση των Ιονίων Νήσων σύμφωνα με την απογραφή των ετών 1766-1770. *Peri Istorias*, 10, 371–405. Retrieved from <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/ieim/article/view/30396>

Η ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΗ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ  
ΤΩΝ ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΗΝ ΑΠΟΓΡΑΦΗ  
ΤΗΣ ΔΕΚΑΕΤΙΑΣ ΤΟΥ 1760

**Η** γνώση των χαρακτηριστικών του πληθυσμού ενός γεωγραφικού χώρου σε κάποιο δεδομένο χρόνο ανέκαθεν ενδιέφερε τις Διοικητικές Αρχές, προκειμένου να σχηματίσουν μια ολοκληρωμένη εικόνα που θα ήταν χρήσιμη για τη χάραξη στρατιωτικής, οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής. Για τον λόγο αυτό, αν ανατρέξουμε στο παρελθόν, θα εντοπίσουμε τέτοιου είδους προσπάθειες συλλογής δημογραφικών πληροφοριών και σε αρκετές περιπτώσεις θα μας εντυπωσιάσει η αρτιότητά τους. Η εύρεση μιας απογραφής του πρόσφατου παρελθόντος μάς προσφέρει μια σημαντική –ενδεχομένως και σπάνια– πηγή δημογραφικής πληροφόρησης, καθώς σε αυτήν αποτυπώνονται δεδομένα που σκιαγραφούν τις τάσεις των χαρακτηριστικών ενός πληθυσμού μέσα στην ιστορική διάρκεια. Κάποιες από αυτές είναι αρκετά λεπτομερείς και προσφέρουν πλήθος πληροφοριών, χρήσιμων τόσο για την Αρχή που τις συγκεντρώνει, όσο και για τη σύγχρονη ακαδημαϊκή έρευνα. Η εύλογη απορία, συχνά αμφιβολία, για την εγκυρότητα και την πληρότητα των πληροφοριών πάντοτε θα αποτελεί ένα βασικό θέμα, αλλά η συγκριτική μελέτη της επεξεργασίας των δεδομένων συμβάλλει στην προσπέλαση αυτού του εμποδίου. Σίγουρα σε αρκετές περιπτώσεις θα αναρωτηθούμε και θα εκπλαγούμε από το σημαντικό έργο, που διενεργήθηκε σε εποχές κατά τις οποίες η μεθοδολογία, οι τεχνικές και τα εργαλεία συγκέντρωσης πληροφοριών δεν ήταν ανεπτυγμένα. Αναφορικά με τις δημογραφικές παραμέτρους που καταγράφονται, σε κάποιες περιπτώσεις παρατηρείται αναλυτική καταγραφή του πληθυσμού (ονομαστική), ενώ σε άλλες εντοπίζονται συγκεντρωτικά στοιχεία (ποσοτικού χαρακτήρα). Και στις δύο αυτές περιπτώσεις οι πληροφορίες είναι σημαντικές, αν αναλογιστεί κάποιος τη σπανιότητά τους μέσα στον ιστορικό χρόνο.

Η Γαλινοτάτη Βενετική Δημοκρατία διεξήγε τέτοιου είδους απογραφές σε τακτά χρονικά διαστήματα αποσκοπώντας στη συγκέντρωση δημογραφικής πληροφορίας τόσο του πληθυσμού της όσο και του αντίστοιχου των κτήσεών της, εξυπηρετώντας ταυτόχρονα στρατιωτικούς και φορολο-

γικούς σκοπούς. Η συγκεκριμένη μελέτη ευελπιστεί –γυρίζοντας τον χρόνο 250 χρόνια πίσω– να ανιχνεύσει δεδομένα δημογραφικής, θρησκευτικής και οικονομικής φύσεως της εποχής εκείνης για τα Επτάνησα. Παράλληλα, εκτός από τη συγκεκριμένη αποτύπωση, είναι δυνατή και μια συγκριτική μελέτη της πληθυσμιακής εξέλιξης των συγκεκριμένων περιοχών μέσα στη χρονική διάρκεια καθώς και η αντίστοιχη σχέση τους με άλλες γεωγραφικές ενότητες του ελληνικού χώρου.

Στόχος της παρούσας μελέτης δεν είναι η απλή προβολή της εξέλιξης του πληθυσμιακού δυναμικού των Ιονίων Νήσων<sup>1</sup> κατά την περίοδο της Βενετοκρατίας, αλλά να γίνει μια προσπάθεια χαρτογραφικής απεικόνισης του πληθυσμού τους μέσα από τα δεδομένα που παρέχονται στην απογραφή των ετών 1766-1770<sup>2</sup>, η οποία φέρει τον τίτλο «Anagrafi delle Isole del Levante soggette al Dominio della Serenissima Republica di Venezia, cioè Isola di Corfù, Fortezze, Borghi, e suo Territorio con lo Scoglio di Paxó, e Fortezza di Parga, del Zante, della Ceffalonia, di Santa Maura, e Cerigo con le loro Adiacente, formata sotto il Generalato da Mar dell' Eccellentissimo Francesco Grimani», διενεργήθηκε με εντολή του Γενικού Προβλεπτή της Θάλασσας Francesco Grimani<sup>3</sup> και τυπώθηκε το έτος 1768 σε λίγα αντίτυπα<sup>4</sup>. Πρόκειται για απογραφή ολόκληρου του Βενετικού Κράτους (Anagrafi di tutto lo Stato Veneto), στην οποία περιλαμβάνονται οι Επαρχίες της Δαλματίας και της Αλβανίας (Provincie della Dalmatia e Albania) καθώς και τα Επτάνησα (Isole del Levante). Αξίζει να σημειωθεί ότι η εν λόγω απογραφή έχει εκδοθεί σε βιβλιοδεδετούς τόμους περιλαμ-

1. Eftychia Kosmatou, *La population des Iles Ioniennes XVIIIème-XIXème siècle*, διδ. διατριβή, Paris 2000· Σεβαστή Λάζαρη, «Η συγκρότηση του επτανησιακού πληθυσμού: Η απογραφή του Πέτρου Καστροφύλακα (1583) και του Fr. Grimani (1760)», στο *Πρακτικά Ζ' Πανιονίου Συνεδρίου*, τ. Β', *Ο χώρος και τα δημογραφικά μορφώματα. Οι κύριοι συντελεστές της οικονομίας*, Αθήνα 2004, σ. 301-347.

2. *Anagrafi di tutto lo Stato della Serenissima Republica di Venezia, comandata dall' Eccmo Senato co' suoi decreti ed eseguita dal Magistrato Eccellentissimo de' Signori Deputati ed Aggiunti sopra la provision del Danaro*, (divisa in cinque volume), v. I, Stamperia Ducale di Venezia per gli figlioli del qu. Z. Antonio Pinelli, Venezia 1768, (Bibliothèque de l'ASV, cote A.5), σ. 130-283. Στο Παράρτημα δημοσιεύουμε τα συγκεντρωτικά στοιχεία της απογραφής, μετά την επεξεργασία των δεδομένων από τις δύο συγγραφείς και με μετάφρασή τους.

3. [Emmanuele Antonio Cicogna], *Relazioni storico-politiche delle isole del mare Ionio suddite della Serenissima Repubblica di Venezia, scritte allo eccellentissimo Senato da Sua Eccellenza Francesco Grimani*, Venezia 1856. Ο Provveditore Generale da Mar ήταν ο ανώτερος πολιτικός και στρατιωτικός κυβερνήτης των Ιονίων Νήσων σε καιρό ειρήνης.

4. Ανδρέας Ανδρεάδης, *Περί της οικονομικής διοικήσεως της Επτανήσου επί Βενετοκρατίας*, τ. Α', Αθήνα 1914, σ. 55 σημ. 2.

βάνοντας μια Εισαγωγή με την περιγραφή της πηγής<sup>5</sup> και τα διατάγματα που την υπαγόρευσαν<sup>6</sup>. Είναι σημαντικό δε το γεγονός ότι δεν πρόκειται για ονομαστική απογραφή· η καταγραφή αφορά συγκεντρωτικά στοιχεία για τις μικρότερες γεωγραφικές ενότητες που είναι οι οικισμοί-χωριά. Σημειωτέον ότι δεν καταγράφεται κανένα στοιχείο για την Ιθάκη.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον προκαλεί το ερώτημα που τίθεται από κάποιους ερευνητές για την ακριβή χρονολογία της εν λόγω αναγραφής και την ενδεχόμενη ταύτισή της με προγενέστερη. Ο Fr. Grimani, όντας Γενικός Προβλεπτής της Θάλασσας από το 1758 έως το 1761, φέρεται να είχε διατάξει τη διενέργεια μιας τέτοιας απογραφής, τακτική που ακολουθούσαν οι περισσότεροι Προβλεπτές, στοχεύοντας στην πληθυσμιακή και οικονομική αποτύπωση των νησιών, γνώση ιδιαίτερα χρήσιμη για τη Γαλιηνοτάτη για φορολογικούς σκοπούς, για τις αγγαρείες και για το αξιολύπλεμο πληθυσμιακό δυναμικό. Ωστόσο, κάποιοι μελετητές<sup>7</sup> θεωρούν ότι η απογραφή των ετών 1766-1770 δεν είναι καινούργια απογραφή, αλλά πρόκειται για την επανάληψη των προγενέστερων στοιχείων της απογραφής του έτους 1760. Όμως, αυτό που διαφαίνεται από τη μελέτη μας είναι ότι κάτι τέτοιο πιθανότατα δεν ισχύει και ότι στο β' μισό του 18ου αιώνα διενεργούνται σε τακτά χρονικά διαστήματα τέτοιες καταγραφές μέσω της συγκεντρωσης στοιχείων από τους τοπικούς άρχοντες, οι οποίοι ήταν επιφορτισμένοι με αυτό το έργο<sup>8</sup>. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της Κέρκυρας και της Κεφαλονιάς, νησιά στα οποία είχαν διενεργηθεί απογραφές τα έτη 1759<sup>9</sup> και 1760<sup>10</sup> αντίστοιχα, γεγονός που μας επιτρέπει να υποθέσουμε

5. Ό.π., σ. i-xv (ηλεκτρονική αρίθμηση: 11r-18r).

6. Ο μελετητής παρατηρεί επίσης και χειρόγραφη συμπλήρωση των στοιχείων σε ορισμένες περιπτώσεις. Παράλληλα, στην απογραφή παρουσιάζονται τα δεδομένα δέκα ετών, καταγεγραμμένα ανά πενταετία (primo quinquennio τα έτη 1766-1770 και secondo quinquennio τα έτη 1771-1775). Οι πληροφορίες για τα Ιόνια Νησιά αναφέρονται μόνο στην πρώτη πενταετία και απουσιάζουν αντίστοιχες για τα έτη 1771-1775.

7. Δέσποινα Βλάση, «Η οικιστική κατάσταση και η δημογραφική σύσταση της Πυλάρου κατά τη διάρκεια της βενετοκρατίας (1500-1797)», στο Π. Πετράτος (επιμ.), *Επιστημονικό συνέδριο "Η Πύλαρος στο διάβα του χρόνου"* (Αγία Ευφημία, 1-4 Σεπτεμβρίου 2005), τ. Α', Αγία Ευφημία 2007, σ. 153-202 Λάζαρη, «Η συγκρότηση του επτανησιακού πληθυσμού», σ. 301-347· Χρήστος Γ. Πατρινέλης, «Κατανομή ελληνικών πληθυσμών σε φύλα και σε ομάδες ηλικιών (τέλη 16<sup>ου</sup> – αρχές 19<sup>ου</sup> αιώνα)», *Ελληνικά* 34 (1982-1983), σ. 374-399.

8. Kosmatou, *La population*, σ. 48-56.

9. British Library, Manuscripts Department, Shelfmark, A2DD, 17999, S.C.H. 54055, «Anagrafi e Piedeliste di Corfu, 1759» (χειρόγραφο).

10. Kosmatou, *La population*, σ. 50.

ότι οι απογραφές γίνονταν σε διαφορετικές χρονικές περιόδους σε κάθε περιοχή και δεν ήταν απαραίτητη η ταυτόχρονη διενέργειά τους. Αυτό που διαφαίνεται, είναι ότι δεν πρόκειται για την ίδια καταγραφή<sup>11</sup>, καθώς εντοπίζονται μεν κάποια κοινά ποσοτικά δεδομένα, όπως για παράδειγμα σε κάποιες περιοχές ο αριθμός των οικογενειών, αλλά παράλληλα υπάρχουν και σημαντικές διαφορές. Οι όποιες ομοιότητες θα μπορούσαν να δικαιολογηθούν από το μικρό χρονικό διάστημα που μεσολάβησε ανάμεσα στις καταγραφές, καθώς είναι φυσικό να μην έχει επηρεαστεί σημαντικά η σύνθεση του πληθυσμού. Όμως θα μπορούσαμε να εικάσουμε ότι ενδεχομένως σε κάποιες περιπτώσεις να υπήρξε και κάποια επανάληψη στοιχείων. Για παράδειγμα, στην περίπτωση της Κεφαλονιάς στην απογραφή του Grimani το 1760 αναφέρονται ποσοτικά δεδομένα μόνο για το 1/3 περίπου των οικισμών του εν λόγω νησιού, σε σχέση με τα δεδομένα των ετών 1766-1770. Οι δημογραφικές και οικονομικές παράμετροι όλων των καταγραφών μέχρι και το έτος 1781 φαίνεται να ήταν οι ίδιες, επρόκειτο δηλαδή για συγκεκριμένες και κατ' επέκταση κοινές κατηγορίες πληροφοριών που επιθυμούσαν να συλλέξουν οι Βενετοί, και έτσι εξηγείται η σε τακτά χρονικά διαστήματα παράθεση των στοιχείων στην τυπωμένη έκδοση και η διάκρισή της ανά πενταετία. Στην προκειμένη περίπτωση στη συγκεκριμένη έκδοση του 1768 περιέχονται πληροφορίες για τις πενταετίες 1766-1770 και 1771-1775, πληροφορίες που σε κάποιες περιπτώσεις συμπληρώνονταν με χειρόγραφο τρόπο εκ των υστέρων.

Πιο συγκεκριμένα, στην αναγραφή που μελετάμε εδώ, περιέχονται πληροφορίες θρησκευτικής, στρατιωτικής και οικονομικής φύσης καθώς και δημογραφικές πληροφορίες για το φύλο και την ηλικιακή κατανομή του πληθυσμού, τον αριθμό των οικογενειών, την κοινωνική διαστρωμάτωση (ευγενείς, αστοί, πληβείοι), τον συνολικό πληθυσμό, τους εκκλησιαστικούς λειτουργούς και την επαγγελματική κατάσταση των πολιτών (π.χ. πολιτοφύλακες, τεχνίτες, αλατοπαραγωγοί, ναυτικοί, υπόχρεοι σε αγγαρείες, προνομιούχοι). Η πληθυσμιακή εικόνα ολοκληρώνεται με τα δεδομένα για τις πληθυσμιακές ομάδες των εβραίων και των τσιγγάνων, τη θρησκευτική ταυτότητα των κατοίκων, τον μαθητικό και ένστολο πληθυσμό. Ταυτόχρονα, δίνονται πληροφορίες για την αγροτική οικονομία,

11. Αν μελετήσει κάποιος τις καταγραφές του έτους 1759 και τις αντίστοιχες των ετών 1766-1770, θα παρατηρήσει ότι οι καταγραφές αυτές διαφέρουν, γεγονός που παραπέμπει σε διαφορετικές μετρήσεις και όχι στην επανάληψη των στοιχείων της απογραφής του 1759. Ως παράδειγμα μπορεί να αναφερθεί το διαμέρισμα των Πάγων της Κέρκυρας, στο οποίο ο αριθμός των οικογενειών το 1759 είναι 443 ενώ για το διάστημα 1766-1770 ανέρχεται σε 501.

αναφορικά με τον αριθμό των ελαιοδένδρων, των δοχείων λαδιού, των αλόγων ιππασίας, των ζώων μεταφοράς, των βοοειδών που χρησίμευαν στη γεωργία για όργωμα, των βοοειδών βοσκής, των προβάτων και των αιγών, προσφέροντας μέσω αυτών σημαντικά στοιχεία για την κτηνοτροφία και τη γεωργία. Τα στοιχεία αυτά συμπληρώνονται και από πληροφορίες για τον αριθμό των αλευρόμυλων, των ελαιοτριβείων και των αργαλειών για μεταξωτά-βαμβακολινά, και από στοιχεία στρατιωτικής φύσεως, όπως αυτά που αφορούν τον οπλισμό που βρίσκεται στην κατοχή των Επτανήσιων (π.χ. τουφέκια, πιστόλες, σπαθιά, σπάθες και χατζάρες).

Κατά την περίοδο της Βενετοκρατίας η Κέρκυρα διαιρούταν σε τέσσερα βαιλίικια (*Balie*), τα οποία χωρίζονταν με τη σειρά τους σε οκτώ διαμερίσματα (*Distretti-Bandiere*) που περιλάμβαναν έναν αριθμό χωριών-οικισμών (*Ville*).

Στη συγκεκριμένη απογραφή έχουμε λεπτομερή στοιχεία, δημογραφικού χαρακτήρα, για 106 χωριά<sup>12</sup> των 8 διαμερισμάτων της Κέρκυρας και για την περιτειχισμένη πόλη (*cittá*), τα δύο φρούριά της και τα προάστια της<sup>13</sup>. Η διοικητική διαίρεση της υπαίθρου αποτυπώνεται σε δύο μεγάλες περιφέρειες (*pertinenze*), με την πρώτη να φέρει τον τίτλο *Περιφέρεια της Λευκίμμης και της Μέσης* (*Pertinenza di Leftimo e Mezzo*) και να περιλαμβάνει: α) το διαμέρισμα της Λευκίμμης, το οποίο περιέχει 25 χωριά-οικισμούς<sup>14</sup>, από τα οποία το ένα φέρει την ένδειξη «αλβανικό χωριό» (*albanesi villa*)<sup>15</sup>, β) το διαμέρισμα του Αγίου Ματθαίου που περιέχει 8 χωριά-οικισμούς (το ένα με αλβανική εγκατάσταση)<sup>16</sup>, γ) το διαμέρισμα

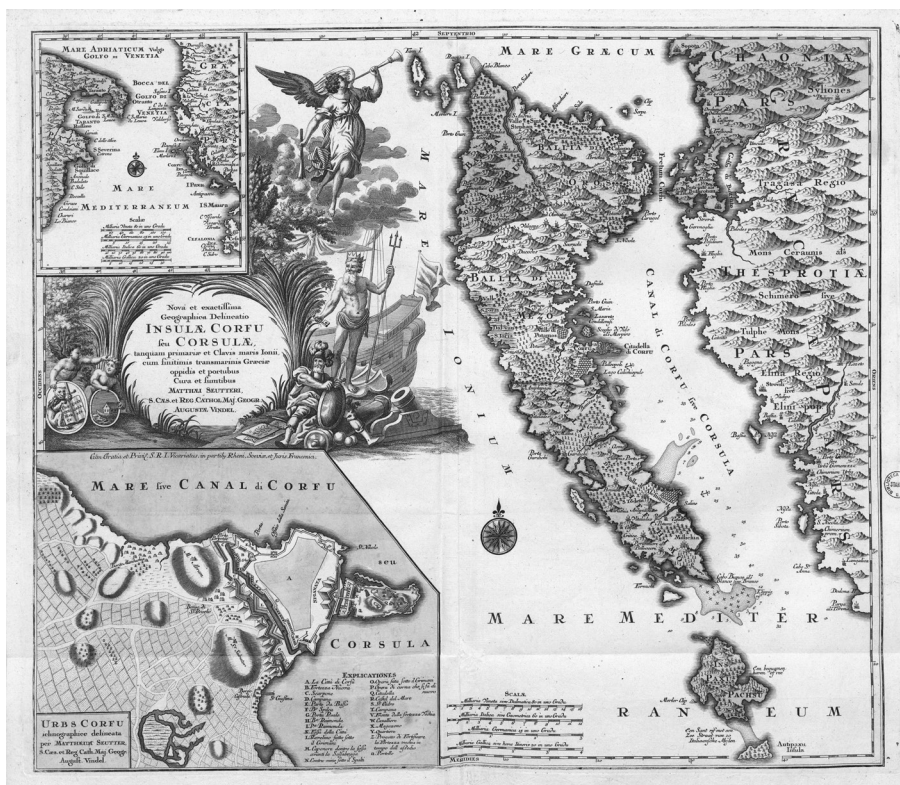
12. Στην απογραφή τα στοιχεία από κάποια χωριά είναι συγκεντρωτικά: παρουσιάζονται ως 97 καταγραφές χωριών-οικισμών. Στα εν λόγω χωριά δεν προσμετρώνται οι οικισμοί της Άφρας, του Ποταμού, των Ευρωπούλων και του Αγίου Ιωάννη καθώς αυτά καταλογογραφούνται ως προάστια της πόλης.

13. Ως προάστια (*borghi*) θεωρούνται οι περιοχές εκτός των τειχών και συγκεκριμένα οι: Καστράδες-Στρατιά, Σαρόκο, Μαντούκι, Ποταμός, Ευρωπούλοι, Άφρα, Άγιος Ιωάννης, Κυρά Χρυσικού, Κοντόκαλι-Γουβιά-Άγιος Λουκάς, Αλεπού και το Κανάλι Λεβέντιο-Ελληνικό-Αλβανικό (σημ. Κανάλια).

14. Πρόκειται για τα χωριά: Μελίκια, Ποτάμι, Άγιος Θεόδωρος, Αναπλάδες, Ριγγλάδες, Σπαρτερό, Νεχωόρι, Κρητικά, Δραγωτινά, Παλαιοχώρι, Περιβόλι, Αργυράδες, Χλωμός, Κορακάδες Χλωμοτινά, Μπραγανιώτικα, Ρομανάδες, Κορακάδες, Άγιος Δημήτριος, Επάνω Σπήλαιο, Κάτω Σπήλαιο, Μαραθιάς, Κολοκύθι (σημ. Άγιος Νικόλαος), Βιτουλάδες και το αλβανικής εγκατάστασης Νεοχωράκι.

15. Είναι πιθανό να πρόκειται για χωριό, οι κάτοικοι του οποίου να είχαν αλβανική προέλευση-καταγωγή.

16. Πρόκειται για τα χωριά: Άγιος Ματθαίος, Ζυγονό, Στρογγυλή, Σταυρός, Άνω και Κάτω Γαρούνας, Παυλιάνα, Επισκοπιανά και το αλβανικής εγκατάστασης Άγιος Ιωάννης των Μωραϊτών.



Εικ. 1: Η Κέρκυρα και η διοικητική της διαίρεση σε τέσσερα βαϊλίκια, Μαρκιανή Βιβλιοθήκη (οι χάρτες των νησιών προέρχονται από την έκδοση της αναγραφής, βλ. παραπάνω σημ. 2).

του Γαστουριού που περιέχει 14 χωριά-οικισμούς<sup>17</sup> και δ) το διαμέρισμα του Σκριπερού που περιέχει 10 χωριά-οικισμούς (το ένα με αλβανική εγκατάσταση)<sup>18</sup>. Η δεύτερη περιφέρεια τιτλοφορείται *Περιφέρεια του Όρους και του Αγύρου (Pertinenza d'Oros e Agiru)* και αποτελείται από: α) το διαμέρισμα των Αγραφών, το οποίο περιέχει 10 χωριά-οικισμούς (το

17. Πρόκειται για τα χωριά: Γαστούρι, Μπενίτσες, Άγιοι Δέκα, Καμάρα, Καστελλάνοι Μέσης, Καλαφατιώνες, Ψωραροί (σημ. Άγιος Προκόπιος), Βυρός και Καστανιά, Κυνοπιάστες, Βαρυπατάδες, Κουραμάδες, Συναράδες, Πέλεκας, Βάτος και Κελιά.

18. Πρόκειται για τα χωριά: Σκριπερό, Κορακιάνια, Άγιος Μάρκος, Δουκάδες, Γαρδελάδες, Λιαπάδες, Μάρμαρο-Κανακάδες, Γιαννάδες, Κοκκίνοι και το αλβανικής εγκατάστασης Ρόπα.

ένα με αλβανική εγκατάσταση)<sup>19</sup>, β) το διαμέρισμα των Μαγουλάδων που περιέχει 10 χωριά-οικισμούς<sup>20</sup>, γ) το διαμέρισμα της Περιθειας που περιέχει 9 χωριά-οικισμούς<sup>21</sup> και δ) το διαμέρισμα των Πάγων ή Σπάγων που περιέχει 11 χωριά-οικισμούς<sup>22</sup>. Τα στοιχεία για το νησί των Παξών είναι συγκεντρωτικά και δεν εντοπίζεται αναφορά οικισμών<sup>23</sup>.

Η Κεφαλονιά με τη σειρά της ήταν διαιρεμένη σε 11 διαμερίσματα, τα οποία αριθμούσαν 105 χωριά και 12 μοναστήρια. Στα προάστια της πόλης συγκαταλέγονται 4 χωριά<sup>24</sup> και η μονή του Αγίου Ανδρέα, ενώ, τέλος, η περιοχή της Σκάλας καταγράφεται ξεχωριστά. Πιο συγκεκριμένα αποτελείται από α) το διαμέρισμα της Λειβαθούς<sup>25</sup> με 19 χωριά και το μοναστήρι του Σταυρού, β) το διαμέρισμα της Εικοσιμιάς με πέντε χωριά<sup>26</sup> και το μοναστήρι της Υ. Θ. Σισίων, γ) το διαμέρισμα του Ελειού με εννέα χωριά<sup>27</sup>, δ) το διαμέρισμα του Κατελεού με πέντε χωριά<sup>28</sup>, ε) το διαμέρισμα του Πυργίου με έξι χωριά<sup>29</sup>, στ) το διαμέρισμα του Πυλαρέου με 21 χωριά<sup>30</sup>

19. Πρόκειται για τα χωριά: Πάγοι, Βίστωνας, Κρήνη, Μακράδες, Λάκωνες, Βιτουλάδες, Άγιος Αθανάσιος, Αλειμματάδες, Καστελλάνοι-Αρκαδάδες-Ραφαλάδες, Χωροεπίσκοποι, και οι αλβανικής εγκατάστασης περιοχές Μεσαριάς-Μαλακιών (σημ. Δροσάτο)-Κοφοχειλάδων.

20. Πρόκειται για τα χωριά: Μαγουλάδες, Αρμενάδες, Καβαδάτες, Βελονάδες-Κουναβάδες, Κουκνικιάδες, Εξωκαστρινοί, Αυλιώτες, Ραχτάδες, Περουλάδες και Περλεψιμάδες (σημ. Δάφνη)-Γαβράδες.

21. Πρόκειται για τα χωριά: Αγραφοί, Καρουσάδες, Καβαλούρι, Αντιπερνοί, Νυ(μ)-φές, Άγιοι Δούλοι, Κληματιά, Βαλανιό, Κυπριανάδες και Σφακερά.

22. Πρόκειται για τα χωριά: Περιθεια, Συνιές, Λάφκι, Στρινούλας, Επίσκεψη, Σπαρτύλας, Σωκράκι, Ζυγός και Σγουράδες-Ομαλή.

23. Ιωάννα Αθανασοπούλου, «Η δημογραφική και οικονομική κατάσταση της Κέρκυρας σύμφωνα με την απογραφή της δεκαετίας του 1760», στο Βάιος Βαϊόπουλος, Στάθης Μπίρταχας, Γεράσιμος Δ. Παγγράτης (επιμ.), *Τόμος αφιερωμένος στον ακαδημαϊκό δάσκαλο Κωνσταντίνο Ντόκο*, Αθήνα 2021, σ. 91-154.

24. Πρόκειται για τα χωριά: Τραυλιάτα, Μαζαρακάτα, Περατάτα και Μαγουλάτα.

25. Πρόκειται για τα χωριά: Κεραμιές Μαρκόπουλου, Κοριαννά, Καλλιγάτα, Κομποθεκράτα, Σπαρτιά, Κλείσματα, Σπηλιά, Μεταξάτα, Δοριζάτα, Φραντζάτα, Χ(ι)ελμάτα, Κοκολάτα, Σκλαβάτα, Κουρκουμελάτα, Μηνιές, Σβορωνάτα, Λακίθρες, Πεσάδες και Καρβάδος.

26. Πρόκειται για τα χωριά: Ποριαράτα, Μουσάτα, Βλαχάτα, Λουρδάτα και Σιμοτάτα.

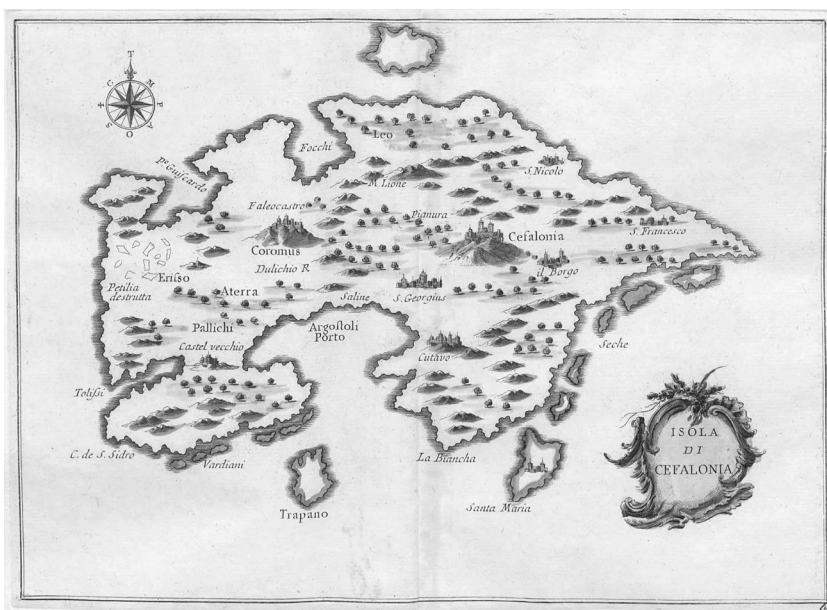
27. Πρόκειται για τα χωριά: Πλατείες, Ατσουπάδες, Κολαίτη, Αργίγια, Φιραμόνα, Μαυράτα, Χιονατάτα, Βαλεριάνου και Καρεράτα.

28. Πρόκειται για τα χωριά: Απάνω Μπαβάσι, Κατελειός, Κρεμμύδι, Βάλτες, Μαρκόπουλο.

29. Πρόκειται για τα χωριά: Καταράκο, Σταβέρι, Διγαλέτο, Χαράκτι, Σοφάτα, Τσακαρισιάνο.

30. Πρόκειται για τα χωριά: Χαμόλακος, Δενδρινάτα, Φερεντινάτα, Ραυτοπουλάτα,





Εικ. 2: Κεφαλονιά, Μαρκιανή Βιβλιοθήκη.

και τρεις μονές<sup>31</sup>, ζ) το διαμέρισμα Θηναίας με οκτώ χωριά<sup>32</sup> και δύο μονές<sup>33</sup>, η) το διαμέρισμα του Ομαλού με πέντε χωριά<sup>34</sup> και δύο μονές<sup>35</sup>, θ) το διαμέρισμα της Ερείσου με 15 χωριά<sup>36</sup> και δύο μονές<sup>37</sup>, ι) το διαμέρισμα

Λογγαράτα, Καρουσάτα, Αντιπάτα, Θωμάτα, Μπεκατωράτα, Λεκατσάτα, Άνω Μεριά, Διβαράτα, Απάνω Ποταμιάνα, Λουκάτα, Γεωργακάτα, Κάτω Ποταμιάνα, Μαρκ(ι)ετάτα, Μακρουτίκα, Βασιλοπουλάτα, Δρακοπουλάτα και Ταρκαφάδες.

31. Πρόκειται για τα μοναστήρια της Υ. Θ. Αθεμάτων, της Υ. Θ. Ανατολικού και της Υ. Θ. Υπαπαντής.

32. Πρόκειται για τα χωριά: Καρδακάτα, Νύφι, Ρίζα, Πετρικάτα, Κοντογουράτα, Ζόλα, Κάτω Αγκώνας, Απάνω Αγκώνας.

33. Πρόκειται για τα μοναστήρια του Αγίου Ανδρέα στον Δρυμό και του Αγίου Ιωάννη στο Κρύο Νερό.

34. Πρόκειται για τα χωριά: Βαλσαμάτα, Φραγκάτα, Καρτουλ(ι)αράτα, Μιγάτα, Περβολισιανάτα.

35. Πρόκειται για τα μοναστήρια του Αγίου Γερασίμου και της Υ. Θ. Καρυάς.

36. Πρόκειται για τα χωριά: Νεσχώρι, Κομιτάτα, Καρυά, Πατρικάτα, Βαρού, Πλαγιά, Πύργος, Με(ι)σοβούνια, Βασιλικάδα, Κοθριά, Κοκολάτα, Κουλούμους, Δεφαρανάτα, Τσελ(ο)εντάτα Ακρωτηρίου και Ψιλιθριάς Ακρωτηρίου.

37. Πρόκειται για τα μοναστήρια της Υ. Θ. Φισκάρδου και της Υ. Θ. Παλιόχερσου.



Εικ. 3: Αγία Μαύρα, Μαρκιανή Βιβλιοθήκη.

Σταλαμιών με τέσσερα χωριά<sup>38</sup> και ια) το διαμέρισμα της Ποταμιάνας με οκτώ χωριά<sup>39</sup> και τη μονή της Υ. Θ. της Λάμιας.

Αναφορικά με τη Λευκάδα (Santa Maura), δεν παρουσιάζεται κάποια περιφερειακή διαίρεση, καθώς ο απογραφέας αναφέρεται στην πόλη του νησιού<sup>40</sup> (Αμαξική), στο φρούριό της, στα 31 χωριά της<sup>41</sup>, στις έξι μονές<sup>42</sup>

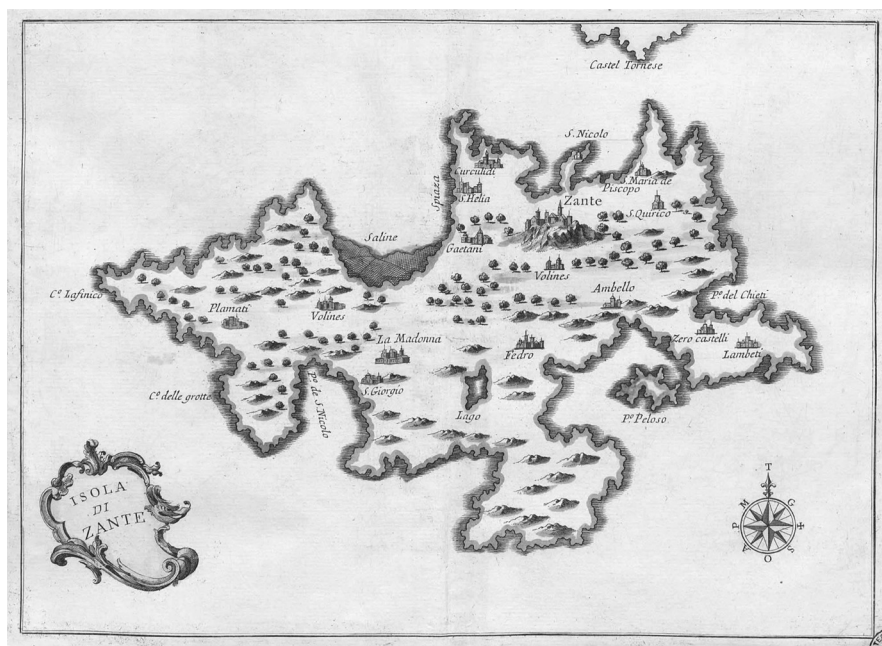
38. Πρόκειται για τα χωριά: Τρωιανάτα, Μιτακάτα, Δεμουτσαντάτα και Ματαραγκάτα.

39. Πρόκειται για τα χωριά: Φαρακλάτα, Ραζάτα, Προκοπάτα, Διλινάτα, Μαζαρακάτα, Δαγ(κ)ουτάτα, Κουρουκλάτα και Φάρσα.

40. Αναφέρεται ως città d'Amaxichi.

41. Πρόκειται για τα χωριά: Φρόνι, Απόλταινα, Τσουκαλάδες, Καλαμίτσι, Εξάνθεια, Κομήλιο, Δαμιλιανή, Αθάνι, Εύγηρος, Σύβρος, Βουρνικάς, Άγιος Πέτρος, Κοντάραινα, Μαραντοχώρι, Κατοχώρι, Πόρος, Άλατρος, Νεσχώρι, Καρυά, Πηγαδησάνοι, Πλατύστομα, Φτερνό, Άγιος Ηλίας, Δράγανο, Εγκλουβή, Βαυκερή, Αλέξανδρος, Σφακιώτες, Κατούνα, Καριώτες και Καλλιγόνι.

42. Πρόκειται για τις μονές του Αγίου Ιωάννη Λιβαδίου, του Αγίου Ιωάννη των Σκάρων, της Κόκκινης Εκκλησίας, του Αγίου Νικολάου, του Αρχαγγέλου Μιχαήλ, του Αγίου Ιωάννη στο Ροδάκι.



Εικ. 4: Ζάκυνθος, Μαρκιανή Βιβλιοθήκη.

και στο Μεγανήσι. Παράλληλα, παρέχονται πληροφορίες για τις προσαρτημένες σε αυτήν περιοχές της Πρέβεζας και της Βόνιτσας, οι οποίες δεν αποτελούν τμήμα της παρούσας μελέτης.

Συνεχίζοντας με το νησί της Ζακύνθου, διαπιστώνουμε ότι κατανέμεται διοικητικά στον αστικό χώρο (την πόλη, το φρούριο και τα προάστια της) και στην ύπαιθρο, η οποία διαιρείται σε δύο μεγάλες περιφέρειες με 47 χωριά. Η πρώτη περιφερειακή ενότητα τιτλοφορείται *Banda Grande* και περιλαμβάνει 18 χωριά<sup>43</sup>, ενώ η δεύτερη *Banda Piccola* και περιλαμβάνει 29 χωριά<sup>44</sup>.

Τέλος, τα Κύθηρα αποτελούνται από την πόλη με το φρούριο και τα προάστια της, και την ύπαιθρο που διαιρείται σε 4 διαμερίσματα. Πιο

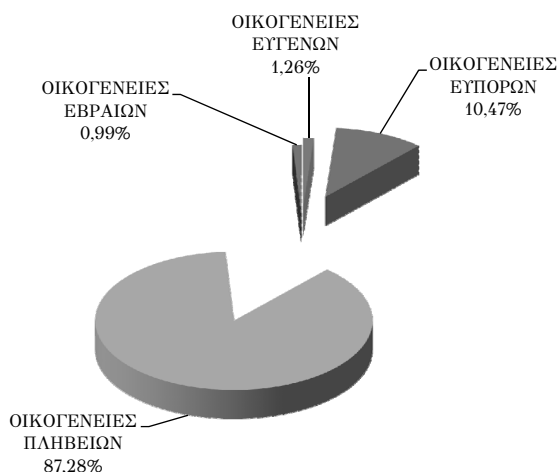
43. Πρόκειται για τα χωριά: Λαγκαδάκια, Μαχαιράδο, Κερί, Λιθακιά, Βουγιάτο, Πισινόνας, Αγαλάς, Λαγώποδο, Λούχα, Γαλάρο, Μελινάδο, Καμπί, Άγιος Λέοντας, Ρομίρι, Άμπελος, Μουζάκι και Κοιλιωμένο.

44. Πρόκειται για τα χωριά: Γαϊτάνι, Βανάτο, Σαρακηνάδο, Κουκουναριά, Κουρκουλίδι, Καλιπάδο, Τραγάκι, Μπελούσι, Γερακάρια, Άγιος Κήρυκος, Άγιος Δημήτριος, Δράκας, Φαγιά, Σκουληκάδο, Κούκ(ι)εσι, Πηγαδάκια, Καταστάρι, Ορθονιές, Βολίμες, Πλεμονάριο, Έξω/Οξω Χώρα, Μαρίες, Γύρι.



Κατά τα έτη 1766-1770 στα Ιόνια Νησιά –εξαιρουμένης της Ιθάκης– υπήρχαν 21.325 οικογένειες, από τις οποίες το 87,28% είναι πληβείες και το 10,47% αστικές. Οι ευγενείς αποτελούν το 1,26% και εντοπίζονται μόνο στην Κέρκυρα (133 περιπτώσεις) και στη Ζάκυνθο (135 περιπτώσεις).

**Γράφημα 1**  
**Κοινωνική διαστρωμάτωση ανά οικογένειες**  
**των Ιονίων Νήσων τα έτη 1766-1770**



ΠΗΓΗ: Απογραφή των ετών 1766-1770 (επεξεργασία των συγγραφέων).

Η Λευκάδα έχει το μεγαλύτερο ποσοστό αστικών οικογενειών (36,37%), ακολουθούμενο από την Κεφαλονιά (18,86%), ενώ η Ζάκυνθος παρουσιάζει το μικρότερο ποσοστό, μόλις 1,41%, σε σχέση με τον συνολικό αριθμό των οικογενειών. Στους Παξούς υπάρχουν 466 οικογένειες πληβείων. Στην Κέρκυρα και στη Ζάκυνθο καταγράφονται οικογένειες ευγενών, οι οποίες κατοικούν αποκλειστικά στον αστικό χώρο των νησιών αυτών και αποτελούν το 1,42%, και 2,79% αντίστοιχα του συνόλου των οικογενειών που διαβιούν στις εν λόγω περιοχές. Εβραϊκή παρουσία παρατηρείται μόνο στην πόλη της Κέρκυρας με 212 οικογένειες, που αντιστοιχούν στο 2,26% του συνόλου των οικογενειών του νησιού, και στη Ζάκυνθο. Ο μέσος όρος ατόμων ανά οικογένεια ανέρχεται στα 5,38 άτομα, με εξαίρεση την Κεφαλονιά, όπου ο μέσος όρος αγγίζει τα 8,04 άτομα.

Μικρά, Κορωνιάνικα, Κληματαριάνικα, Σκεκιάνικα, Λογοθετιάνικα, Μαυριγιάνικα, Χριστοφοριάνικα, Γουρία, Μελιτιάνικα, Τριφυλλιάνικα και Κομηιάνικα.

Πίνακας 1  
Ο πληθυσμός των Ιονίων Νήσων ανά οικογένειες τα έτη 1766-1770

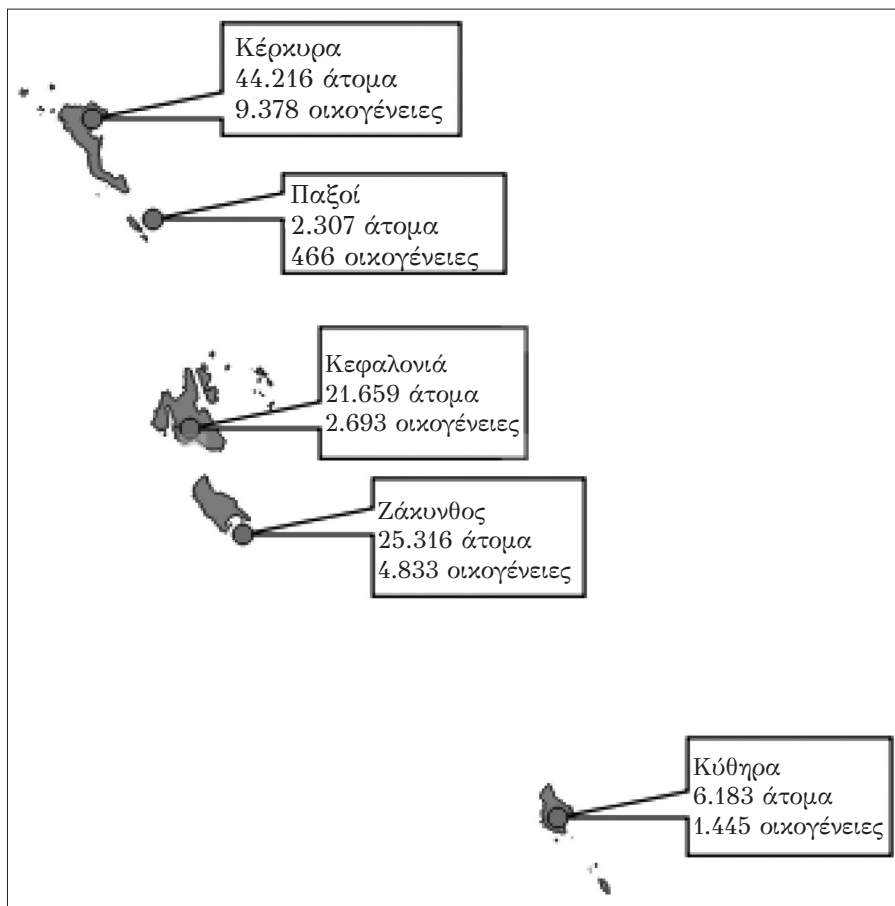
Α/Α	ΝΗΣΟΙ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ	ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ ΕΥΓΕΝΩΝ	% ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ ΤΩΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΩΝ / ΑΝΑ ΝΗΣΙ	ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ ΕΥΠΟΡΩΝ	% ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ ΤΩΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΩΝ / ΑΝΑ ΝΗΣΙ	ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ ΠΛΗΒΕΙΩΝ	% ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ ΤΩΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΩΝ / ΑΝΑ ΝΗΣΙ	ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ ΕΒΡΑΙΩΝ	% ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ ΤΩΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΩΝ / ΑΝΑ ΝΗΣΙ	ΣΥΝΟΛΟ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΩΝ	ΑΤΟΜΑ / ΑΝΑ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ
1	ΚΕΡΚΥΡΑ	133	1,42%	641	6,84%	8.392	89,49%	212	2,26%	9.378	4,71
2	ΠΑΞΟΙ	—	—	—	—	466	—	—	—	466	4,95
3	ΖΑΚΥΝΘΟΣ	135	2,79%	68	1,41%	4.630	95,80%	—	—	4.833	5,24
4	ΚΕΦΑΛΟΝΙΑ	—	—	508	18,86%	2.185	81,14%	—	—	2.693	8,04
5	ΛΕΥΚΑΔΑ	—	—	913	36,37%	1.597	63,63%	—	—	2.510	5,99
6	ΚΥΘΗΡΑ	—	—	103	7,13%	1.342	92,87%	—	—	1.445	4,28
	<b>ΣΥΝΟΛΟ</b>	<b>268</b>	<b>1,26%</b>	<b>2.233</b>	<b>10,47%</b>	<b>18.612</b>	<b>87,28%</b>	<b>212</b>	<b>0,99%</b>	<b>21.325</b>	<b>5,38</b>

Εξετάζοντας τη συνολική πληθυσμιακή εικόνα της περιοχής, διαπιστώνουμε ότι στα Επτάνησα κατοικούν 114.719 άτομα ορθόδοξης, ρωμαιοκαθολικής και εβραϊκής καταγωγής. Το 38,57% είναι εγκατεστημένο στην Κέρκυρα (44.216 άτομα), και ακολουθεί η Ζάκυνθος με 25.056 άτομα και ποσοστό 22,07%. Η Κεφαλονιά είναι τρίτη στη σειρά με 21.659 άτομα, η Λευκάδα έχει 14.928 άτομα, τα Κύθηρα 6.150 άτομα και στην τελευταία θέση βρίσκονται οι Παξοί με 2.307 κατοίκους. Ως προς την εθνολογική σύσταση του πληθυσμού, η συντριπτική πλειονότητα των κατοίκων είναι Έλληνες, με ποσοστό άνω του 94% σε όλα τα νησιά και σε ορισμένες περιπτώσεις, όπως στην Κεφαλονιά, να αγγίζει το 100% του συνολικού πληθυσμού. Αναφορικά με τον πληθυσμό που φέρει την ένδειξη «Λατίνοι» –ο ρωμαιοκαθολικός δηλαδή πληθυσμός–, αυτοί συνολικά είναι 1.486 άτομα με τη συντριπτική τους πλειονότητα να βρίσκεται στην Κέρκυρα (1.257 κάτοικοι και ποσοστό 2,84% επί του συνολικού πληθυσμού), ενώ στα υπόλοιπα νησιά το αντίστοιχο ποσοστό δεν ξεπερνά το 1%. Εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι στην Κεφαλονιά και στους Παξούς δεν υπάρχει καθόλου ρωμαιοκαθολικός πληθυσμός. Ο συνολικός εβραϊκός πληθυσμός υπολογίζεται στα 1.340 άτομα, εγκατεστημένα μόνο σε δύο νησιά, στην Κέρκυρα (1.171 άτομα) και στη Ζάκυνθο (169 άτομα).

**Πίνακας 2**  
**Ο συνολικός πληθυσμός των Ιονίων Νήσων τα έτη 1766-1770**

A/A	ΝΗΣΟΙ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ	ΕΒΡΑΙΟΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ	% ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ / ΑΝΑ ΝΗΣΙ	ΛΑΤΙΝΟΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ	% ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ / ΑΝΑ ΝΗΣΙ	ΕΛΛΗΝΕΣ ΚΑΤΟΙΚΟΙ	% ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ / ΑΝΑ ΝΗΣΙ	ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ	% ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΙΚΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ / ΑΝΑ ΝΗΣΙ
1	ΚΕΡΚΥΡΑ	1.171	2,65%	1.257	2,84%	41.788	94,51%	44.216	38,54%
2	ΠΑΞΟΙ	—	—	—	—	2.307	—	2.307	2,01%
3	ΖΑΚΥΝΘΟΣ	169	0,67%	91	0,36%	25.056	98,97%	25.316	22,07%
4	ΚΕΦΑΛΟΝΙΑ	—	—	—	—	21.659	—	21.659	18,88%
5	ΛΕΥΚΑΔΑ	—	—	110	0,73%	14.928	99,27%	15.038	13,11%
6	ΚΥΘΗΡΑ	—	—	28	0,45%	6.155	99,55%	6.183	5,39%
	<b>ΣΥΝΟΛΟ</b>	<b>1.340</b>	<b>1,17%</b>	<b>1.486</b>	<b>1,30%</b>	<b>111.893</b>	<b>97,54%</b>	<b>114.719</b>	<b>100,00%</b>

## Πληθυσμός των Ιονίων Νήσων τα έτη 1766-1770



Η πληθυσμιακή σύνθεση ως προς το φύλο<sup>49</sup> καταδεικνύει ότι το 53,32% είναι άνδρες και το 46,68% γυναίκες, ποσοστό που διαφοροποιείται στο νησί των Παξών, καθώς εκεί ο ανδρικός πληθυσμός ανέρχεται στο 66,36% έναντι 33,64% των γυναικών. Δεν υπάρχει ξεχωριστή καταγραφή ως προς το φύλο για τον ρωμαιοκαθολικό πληθυσμό, ενώ για τον εβραϊκό πληθυσμό της Κέρκυρας πληροφορούμαστε ότι το 52,95% είναι άνδρες και το 47,05% γυναίκες, ενώ στη Ζάκυνθο το 56,21% είναι άρρενες και το 43,79 θήλεις.

49. Στη συγκεκριμένη μέτρηση δεν περιλαμβάνονται οι εκκλησιαστικοί λειτουργοί.



Πίνακας 3  
Ο πληθυσμός των Ιονίων Νήσων ανά φύλο τα έτη 1766-1770

A/A	ΝΗΣΟΙ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ	ΑΝΔΡΙΚΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ	% ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ / ΑΝΑ ΝΗΣΙ	ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ	% ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ / ΑΝΑ ΝΗΣΙ	ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΜΕ ΕΞΑΙΡΕΣΗ ΤΟΥΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΥΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥΣ
1	ΚΕΡΚΥΡΑ	23.116	53,38%	20.190	46,62%	43.306
2	ΠΑΞΟΙ	1.505	66,36%	763	33,64%	2.268
3	ΖΑΚΥΝΘΟΣ	13.500	53,89%	11.553	46,11%	25.053
4	ΚΕΦΑΛΟΝΙΑ	9.298	51,81%	8.649	48,19%	17.947
5	ΛΕΥΚΑΔΑ	7.827	52,83%	6.988	47,17%	14.815
6	ΚΥΘΗΡΑ	3.075	51,31%	2.918	48,69%	5.993
	<b>ΣΥΝΟΛΟ</b>	<b>58.321</b>	<b>53,32%</b>	<b>51.061</b>	<b>46,68%</b>	<b>109.382</b>

Από τα δεδομένα που έχουν καταγραφεί στην απογραφή για την ηλικιακή κατανομή του συνολικού πληθυσμού, το 20,2% του ανδρικού πληθυσμού είναι νέοι μέχρι 16 ετών, το 29,57% είναι ενήλικες μέχρι 60 ετών και μόλις το 3,50% είναι άνω των 60 ετών. Αντίθετα, για τον γυναικείο πληθυσμό δεν υπάρχει αντίστοιχη ηλικιακή κατηγοριοποίηση, ούτε και για τον εβραϊκό πληθυσμό και τους εκκλησιαστικούς λειτουργούς, είτε πρόκειται για ιερείς, μοναχούς/μοναχές κ.λπ. του ορθόδοξου ή του ρωμαιοκαθολικού δόγματος.

Σχετικά με τον κλήρο, στα Επτάνησα υπάρχει ρωμαιοκαθολικός κλήρος σε τέσσερα νησιά, με την Κεφαλονιά και τους Παξούς να έχουν μηδενική παρουσία. Συνολικά καταγράφονται 2.191 εκκλησιαστικοί λειτουργοί με το 5,93% (130 άτομα) των ιερέων και των μοναχών να είναι ρωμαιοκαθολικοί και το 94,07% (2.061 άτομα) να ανήκει στο ορθόδοξο δόγμα. Για τους εβραίους ραββίνους δεν υπάρχει κάποια σχετική πληροφορία. Στη Ζάκυνθο υπάρχουν 50 ρωμαιοκαθολικοί ιερείς και μοναχοί, ήτοι 18,38% επί του συνόλου των εκκλησιαστικών λειτουργών που υπάρχουν στο νησί. Ακολουθεί η Κέρκυρα με 7,69% (70 άτομα) να ανήκουν στους ρωμαιοκαθολικούς και 92,31% (840 άτομα) να είναι ορθόδοξοι.

Πίνακας 4  
 Η ηλικιακή κατανομή του πληθυσμού των Ιονίων Νήσων τα έτη 1766-1770

	ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΜΕ ΕΞΑΙΡΕΣΗ ΤΟΝ ΕΒΡΑΪΚΟ ΠΛΗΘΥΣΜΟ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΥΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥΣ									
	% ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ / ΑΝΑ ΝΗΣΙ									
	ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΚΑΘΕ ΗΛΙΚΙΑΣ									
	% ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ / ΑΝΑ ΝΗΣΙ									
	ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΟΙ ΑΠΟ 60 ΚΑΙ ΠΑΝΩ									
	% ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ / ΑΝΑ ΝΗΣΙ									
	ΑΝΔΡΕΣ ΑΠΟ 16 ΕΩΣ 60 ΕΤΩΝ									
	% ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ / ΑΝΑ ΝΗΣΙ									
	ΑΓΟΡΙΑ ΜΕΧΡΙ 16 ΕΤΩΝ									
	ΝΗΣΟΙ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ									
A/A										
1	ΚΕΡΚΥΡΑ	8.622	20,5%	12.199	28,95%	1.675	3,98%	19.639	46,61%	42.135
2	ΠΑΞΟΙ	671	29,6%	774	34,13%	60	2,65%	763	33,64%	2.268
3	ΖΑΚΥΝΘΟΣ	3.991	16,0%	8.671	34,85%	743	2,99%	11.479	46,13%	24.884
4	ΚΕΦΑΛΟΝΙΑ	4.323	24,1%	4.263	23,75%	712	3,97%	8.649	48,19%	17.947
5	ΛΕΥΚΑΔΑ	2.921	19,7%	4.467	30,15%	439	2,96%	6.988	47,17%	14.815
6	ΚΥΘΗΡΑ	1.339	22,3%	1.579	26,35%	157	2,62%	2.918	48,69%	5.993
	<b>ΣΥΝΟΛΟ</b>	<b>21.867</b>	<b>20,2%</b>	<b>31.953</b>	<b>29,57%</b>	<b>3.786</b>	<b>3,50%</b>	<b>50.436</b>	<b>46,68%</b>	<b>108.042</b>

Πίνακας 5  
Ο κλήρος και οι εκκλησιαστικοί λειτουργοί των Ιονίων Νήσων  
τα έτη 1766-1770

A/A	ΝΗΣΟΙ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ	ΡΩΜΑΙΟΚΑΘΟΛΙΚΟΙ ΙΕΡΕΙΣ ΚΑΙ ΜΟΝΑΧΟΙ	% ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ / ΑΝΑ ΝΗΣΙ	ΟΡΘΟΔΟΞΟΙ ΙΕΡΕΙΣ, ΚΑΛΟΓΕΡΟΙ, ΔΙΑΚΟΝΟΙ, ΑΝΑΓΝΩΣΤΕΣ ΚΑΙ ΨΑΛ- ΤΕΣ, ΜΟΝΑΧΕΣ ΚΑΙ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΙ	% ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ / ΑΝΑ ΝΗΣΙ	ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ
1	ΚΕΡΚΥΡΑ	70	7,69%	840	92,31%	<b>910</b>
2	ΠΑΞΟΙ	—	—	39	—	<b>39</b>
3	ΖΑΚΥΝΘΟΣ	50	18,38%	222	81,62%	<b>272</b>
4	ΚΕΦΑΛΟΝΙΑ	—	—	457	—	<b>457</b>
5	ΛΕΥΚΑΔΑ	7	2,17%	316	97,83%	<b>323</b>
6	ΚΥΘΗΡΑ	3	1,58%	187	98,42%	<b>190</b>
	<b>ΣΥΝΟΛΟ</b>	<b>130</b>	<b>5,93%</b>	<b>2.061</b>	<b>94,07%</b>	<b>2.191</b>

Ο συνολικός τσιγγάνικος πληθυσμός είναι 132 άτομα· τα 131 διαβιούν στην Κέρκυρα –εκ των οποίων τα 100 κατοικούν στην κερκυραϊκή ύπαιθρο, διασκορπισμένοι σε όλο το νησί, με τη μεγαλύτερη παρουσία τους να καταγράφεται στο διαμέρισμα των Αγραφών– και μόνο 1 άτομο κατοικεί στην Κεφαλονιά. Για τη συγκεκριμένη πληθυσμιακή ομάδα δεν δίνονται περισσότερες πληροφορίες, καθώς τα στοιχεία για τον αριθμό των οικογενειών, το φύλο και την ηλικιακή κατανομή περιλαμβάνονται στα συγκριτικά στοιχεία του ορθόδοξου πληθυσμού, σε αντίθεση με το εβραϊκό στοιχείο, για το οποίο οι πληροφορίες είναι διακριτές. Οι υπόχρεοι σε αγγαρείες<sup>50</sup> ανέρχονται σε 12.735, εκ των οποίων το 49,94% είναι κάτοικοι

50. Στην κατηγορία αυτή ανήκουν όσοι ήταν υπόχρεοι σε αγγαρείες (*angarici*),

της Κέρκυρας, το 20,41% της Ζακύνθου και το 11,19% της Κεφαλονιάς. Το σύνολο των προνομιούχων κατοίκων<sup>51</sup> είναι 1.453 άτομα, εκ των οποίων οι 592 (40,74%) κατοικούν στην Κέρκυρα και 774 (53,27%) βρίσκονται στην Κεφαλονιά. Δεν συναντάμε προνομιούχους στη Ζάκυνθο και στους Παξούς. Επιπρόσθετα, υπάρχουν και 4.823 πολίτοφύλακες<sup>52</sup>, με τα νησιά της Κέρκυρας και της Ζακύνθου να έχουν το μεγαλύτερο ποσοστό (συνολικά το 64,80%). Μόνο στην Κέρκυρα –ως διοικητικό κέντρο των Επτανήσων– υπάρχει στρατιωτικό σώμα αποτελούμενο από 141 άτομα, τα οποία βρίσκονται στην περιοχή της Γαρίτσας-Ανεμόμυλου και του Μαντουκίου.

Στην απογραφή παρουσιάζονται και στοιχεία για τον αριθμό των τεχνιτών (3.069 άτομα), με το μεγαλύτερο ποσοστό, 65,56%, να κατοικεί στη Ζάκυνθο και το 23,40% στην Κέρκυρα, ενώ στην Κεφαλονιά δεν καταγράφεται καμία περίπτωση τεχνίτη. Καταγράφονται οι αλατοπαραγωγοί (741 άτομα) με τους περισσότερους (47,50%) να κατοικούν στην Κέρκυρα και πιο συγκεκριμένα στην περιοχή της Λευκίμμης, εξαιτίας της ύπαρξης των εκεί αλυκών, και ακολουθεί η Ζάκυνθος με 276 περιπτώσεις και η Λευκάδα με 113, αντίστοιχα. Τέλος, οι ναυτικοί είναι 1.928, εκ των οποίων η πλειονότητα (603 άτομα) είναι κάτοικοι της Κέρκυρας, 485 διαμένουν στην Κεφαλονιά και 420 στη Ζάκυνθο. Στο νησί της Κέρκυρας και ειδικότερα στην πόλη υπάρχουν 235 μαθητές και ακολουθεί η Ζάκυνθος με 120, ενώ η Κεφαλονιά αριθμεί μόλις 29 μαθητές. Στα υπόλοιπα νησιά δεν καταγράφεται αντίστοιχη παρουσία και, όπως εύκολα μπορούμε να διαπιστώσουμε λαμβάνοντας υπόψη μας τις κοινωνικές συνθήκες της εποχής, πρόκειται αποκλειστικά για ανδρικό πληθυσμό.

---

καθώς το Βενετικό Δημόσιο επέβαλλε στους αγρότες ποικίλες αγγαρείες. Βλ. Κ. Ντόκος, «Οι αστικές κοινότητες και οι αγγαρείες του Δημοσίου στη Βενετοκρατούμενη Πελοπόννησο», *Εώα και Εσπέρια* 4 (1999-2000), σ. 249.

51. Στην κατηγορία των προνομιούχων (*privilegiati*) εντάσσονταν όσοι απαλλάσσονταν από τις αγγαρείες προς το Βενετικό Δημόσιο.

52. Επρόκειτο για στρατιωτικές μονάδες χωρικών (*cernide/κληρωτών*), ηλικίας 18-50 ετών –εξαιρούνταν οι ελεύθεροι χωρικοί και οι κάτοικοι της πόλης– με κύρια αποστολή τους τη φύλαξη των οχυρών και των παραλίων από την οθωμανική απειλή, τις πειρατικές επιδρομές και τη σύλληψη ληστών ή φυγόδικων, οι οποίοι στρατολογούνταν από τους Βενετούς εξαιτίας της αδυναμίας επάνδρωσης μεγάλων στρατιωτικών δυνάμεων.

Πίνακας 6  
Πρόσθετη κατανομή του πληθυσμού των Ιονίων Νήσων τα έτη 1766-1770

A/A	ΝΗΣΟΙ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ	ΠΡΟΝΟΜΙΟΥΧΟΙ	% ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ / ΑΝΑ ΝΗΣΙ	ΥΠΟΧΡΕΟΙ ΣΕ ΑΓΓΑΡΙΕΣ	% ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ / ΑΝΑ ΝΗΣΙ	ΣΤΡΑΤΙΩΤΕΣ	ΠΟΛΙΤΟΦΥΛΑΚΕΣ	% ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ / ΑΝΑ ΝΗΣΙ	ΤΣΙΓΓΑΝΟΙ	% ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ / ΑΝΑ ΝΗΣΙ
1	ΚΕΡΚΥΡΑ	592	40,74%	6369	49,94%	141	1.850	38,36%	131	99,24%
2	ΠΑΞΟΙ	—	—	630	4,94%	—	—	—	—	—
3	ΖΑΚΥΝΘΟΣ	—	—	2603	20,41%	—	1.275	26,44%	—	—
4	ΚΕΦΑΛΟΝΙΑ	774	53,27%	1427	11,19%	—	539	11,18%	1	0,76%
5	ΛΕΥΚΑΔΑ	21	1,45%	1173	9,20%	—	425	8,81%	—	—
6	ΚΥΘΗΡΑ	66	4,54%	551	4,32%	—	734	15,22%	—	—
	<b>ΣΥΝΟΛΟ</b>	1.453	100,00%	12.753	100,00%	141	4.823	100,00%	132	100,00%

Πίνακας 7

Πρόσθετη κατανομή του πληθυσμού των Ιονίων Νήσων τα έτη 1766-1770

A/A	ΝΗΣΟΙ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ	ΤΕΧΝΙΤΕΣ	% ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟ- ΛΟΥ / ΑΝΑ ΝΗΣΙ	ΑΛΛΟΤΟΠΑΡΑΓΩΓΟΙ	% ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟ- ΛΟΥ / ΑΝΑ ΝΗΣΙ	BOMBARDIERI / ΜΑΦΗΤΕΣ	% ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟ- ΛΟΥ / ΑΝΑ ΝΗΣΙ	ΝΑΥΤΙΚΟΙ	% ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟ- ΛΟΥ / ΑΝΑ ΝΗΣΙ
1	ΚΕΡΚΥΡΑ	718	23,40%	352	47,50%	235	61,20%	603	31,28%
2	ΠΑΞΟΙ	36	1,17%	—	—	—	—	108	5,60%
3	ΖΑΚΥΝΘΟΣ	2.012	65,56%	276	37,25%	120	31,25%	420	21,78%
4	ΚΕΦΑΛΟΝΙΑ	—	—	—	—	29	7,55%	485	25,16%
5	ΛΕΥΚΑΔΑ	266	8,67%	113	15,25%	—	—	288	14,94%
6	ΚΥΘΗΡΑ	37	1,21%	—	—	—	—	24	1,24%
	<b>ΣΥΝΟΛΟ</b>	<b>3.069</b>	<b>100,00%</b>	<b>741</b>	<b>100,00%</b>	<b>384</b>	<b>100,00%</b>	<b>1.928</b>	<b>100,00%</b>

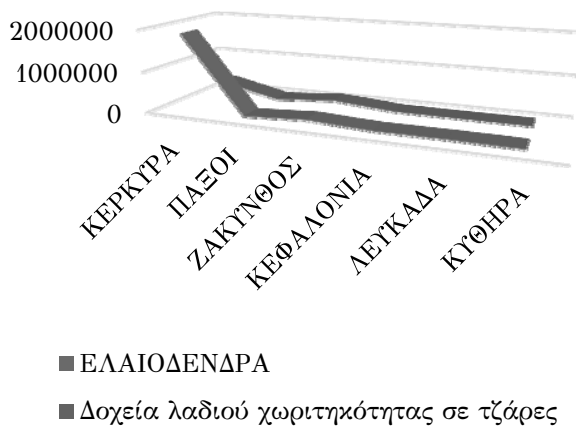
Εξετάζοντας την οικονομική κατάσταση και κατ' επέκταση τις δραστηριότητες των κατοίκων των νησιών διαπιστώνουμε ότι η ελαιοκαλλιέργεια<sup>53</sup> αποτελεί την κύρια γεωργική ενασχόλησή τους με τη συντριπτική πλειονότητα ελαιόδεντρων να καταγράφεται στην Κέρκυρα (1.873.730 ρίζες και ποσοστό 87,98% επί του συνολικού ποσοστού), κάτι που, όπως είναι φυσικό, εξηγεί και την αντίστοιχη ύπαρξη δοχείων αποθήκευσης λαδιού. Στη Ζάκυνθο και στην Κεφαλονιά καταγράφεται και η καλλιέργεια της μουριάς, με συνολικό αριθμό τα 864 δέντρα. Στην Κεφαλονιά ευδοκιμούν και 4.513 οπωροφόρα δέντρα, αμυγδαλιές και χαρουπιές, και 395 κυφέλες μελισσών.

53. Μαριάννα Κολυβά, «Οι ελαιώνες της Κέρκυρας και της Ζακύνθου: βενετική πολιτική (16<sup>ος</sup> αι.– μέσα 17<sup>ου</sup> αι.)», *Μεσαιωνικά και Νέα Ελληνικά* 12 (2016), σ. 185-228· Κώστας Μέκκας, «Η μονοκαλλιέργεια της ελιάς και το εμπόριο του ελαιολάδου στην Κέρκυρα το 18ο αι.», *Εώα και Εσπέρια* 3 (1996-1997), σ. 288· Ευάγγελος Πολίτης, «Η υποχρεωτική επί ενετοκρατίας εμφύτευσις ελαιοδέντρων», *Κερκυραϊκά Χρονικά* 13 (1967), σ. 80-81.

Πίνακας 8  
Καλλιέργειες των Ιονίων Νήσων τα έτη 1766-1770

ΝΗΣΟΙ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ	ΕΛΑΙΟΔΕΝΔΡΑ	% ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ / ΑΝΑ ΝΗΣΙ	ΔΟΧΕΙΑ ΛΑΔΙΟΥ ΧΩΡΙΤΗ- ΚΟΤΗΤΑΣ ΣΕ ΤΖΑΡΕΣ	% ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ / ΑΝΑ ΝΗΣΙ	ΜΟΥΡΙΕΣ	% ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ / ΑΝΑ ΝΗΣΙ	ΑΜΥΓΔΑΛΙΕΣ, ΧΑΡΟΥΠΙΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΟΠΩΡΟΦΟΡΑ ALVEARI D' APPI / ΚΥΨΕΛΕΣ ΜΕΛΙΣΣΩΝ
ΚΕΡΚΥΡΑ	1.873.730	87,98%	346.606	67,96%	—	—	—
ΠΑΞΟΙ	28.672	1,35%	17.348	3,40%	—	—	—
ΖΑΚΥΝΘΟΣ	113.161	5,31%	131.645	25,81%	580	67,13%	—
ΚΕΦΑΛΟΝΙΑ	38.516	1,81%	10.965	2,15%	284	32,87%	4.513 395
ΛΕΥΚΑΔΑ	44.169	2,07%	568	0,11%	—	—	—
ΚΥΘΗΡΑ	31.584	1,48%	2.849	0,56%	—	—	—
<b>ΣΥΝΟΛΟ</b>	<b>2.129.832</b>	<b>100,00%</b>	<b>509.981</b>	<b>100,00%</b>	<b>864</b>	<b>100,00%</b>	<b>4.513 395</b>

Γράφημα 2  
Καλλιέργειες των Ιονίων Νήσων τα έτη 1766-1770



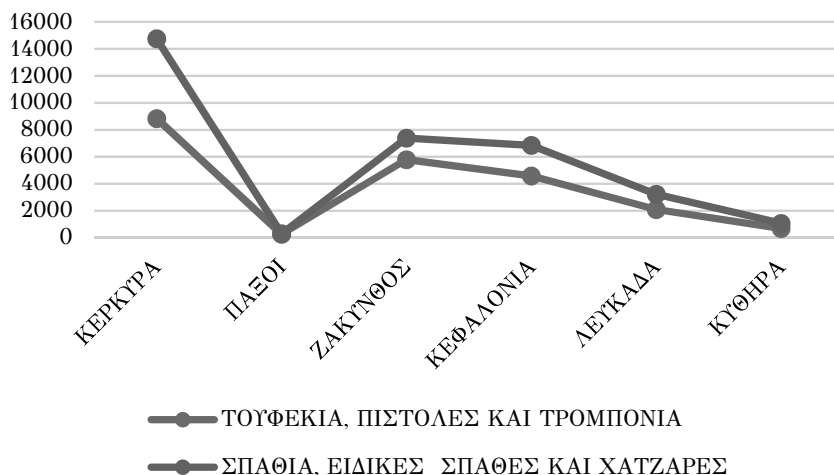
ΠΗΓΗ: Απογραφή των ετών 1766-1770 (επεξεργασία των συγγραφέων).

Ως προς τον οπλισμό, τα τουφέκια και οι πιστόλες ανέρχονται σε 22.249, με την Κέρκυρα και τη Ζάκυνθο να συγκεντρώνουν το 65,72% του συνολικού αριθμού. Οι σπάθες και οι χατζάρες είναι συνολικά 11.338, με την Κέρκυρα να κατέχει το 52,20%.

Πίνακας 9  
Οπλισμός των Ιονίων Νήσων (1766-1770)

ΝΗΣΟΙ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ	ΤΟΥΦΕΚΙΑ, ΠΙΣΤΟΛΕΣ ΚΑΙ ΤΡΟΜΠΟΝΙΑ	% ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ / ΑΝΑ ΝΗΣΙ	ΣΠΑΘΙΑ, ΕΙΔΙΚΕΣ ΣΠΑΘΕΣ ΚΑΙ ΧΑΤΖΑΡΕΣ	% ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ / ΑΝΑ ΝΗΣΙ
ΚΕΡΚΥΡΑ	8.835	39,71%	5.919	52,20%
ΠΑΞΟΙ	262	1,18%	41	0,36%
ΖΑΚΥΝΘΟΣ	5.787	26,01%	1.600	14,11%
ΚΕΦΑΛΟΝΙΑ	4.579	20,58%	2.273	20,05%
ΛΕΥΚΑΔΑ	2.092	9,40%	1.134	10,00%
ΚΥΘΗΡΑ	694	3,12%	371	3,27%
<b>ΣΥΝΟΛΟ</b>	<b>22.249</b>	<b>100,00%</b>	<b>11.338</b>	<b>100,00%</b>

Γράφημα 3  
Οπλισμός των Ιονίων Νήσων (1766-1770)

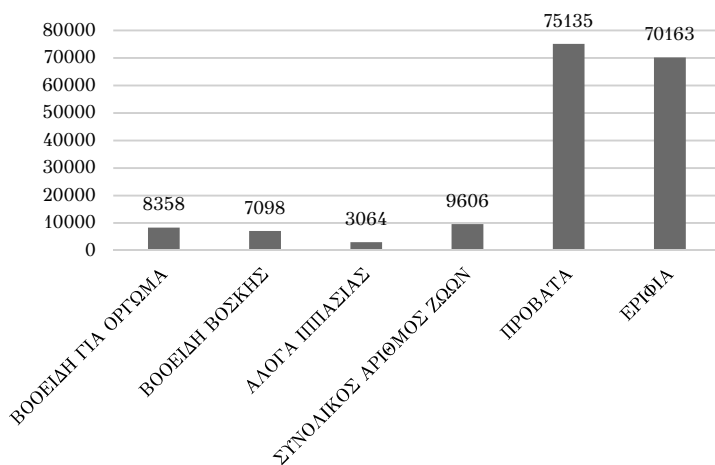


ΠΗΓΗ: Απογραφή των ετών 1766-1770 (επεξεργασία των συγγραφέων).



Τα οικίστιτα ζώα των νησιών είναι τα βοοειδή, τα άλογα ιππασίας, τα ζώα μεταφορών, τα πρόβατα και τα ερίφια. Το σύνολο των βοοειδών ανέρχεται στα 15.456 με το μεγαλύτερο ποσοστό βοοειδών βοσκής να εντοπίζεται στη Λευκάδα (32,11%) και να έπονται η Κέρκυρα (23,47%) και η Ζάκυνθος (21,39%). Η Λευκάδα διαθέτει επίσης και τα περισσότερα αμνοερίφια και είναι η περιοχή με τη μεγαλύτερη κτηνοτροφική δραστηριότητα, ακολουθούμενη από την Κεφαλονιά. Μικρή κτηνοτροφική παρουσία έχουμε και στη Ζάκυνθο με μόλις 16.155 αμνοερίφια. Στην Κέρκυρα υπάρχουν 2.186 άλογα ιππασίας, στη Ζάκυνθο 688 και στην Κεφαλονιά 190. Στα υπόλοιπα νησιά δεν καταγράφεται αντίστοιχη παρουσία. Τέλος, υπάρχουν και τα ζώα μεταφορών (9.606) με τη μεγαλύτερη παρουσία αυτών στην Κεφαλονιά (25,23%).

Γράφημα 4  
Αριθμός οικίστιτων ζώων των Ιονίων Νήσων κατά τα έτη 1766-1770



ΠΗΓΗ: Απογραφή των ετών 1766-1770 (επεξεργασία των συγγραφέων).

Όπως είναι φυσικό, στον νησιωτικό χώρο η επικοινωνία των νησιών με την απέναντι ηπειρωτική ακτή αλλά και με περιοχές του ίδιου του νησιού πραγματοποιείται με θαλάσσια μέσα. Άλλωστε, η ανυπαρξία οδικού χερσαίου δικτύου μέχρι και τους νεότερους χρόνους επιβεβαιώνει την παραπάνω διαπίστωση. Στη συγκεκριμένη απογραφή υπάρχουν στοιχεία μόνο για τη Λευκάδα και τη Ζάκυνθο, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι στα υπόλοιπα νησιά απουσιάζει το θαλάσσιο δίκτυο μεταφορών και αλιείας, απλώς δεν καταγράφεται.

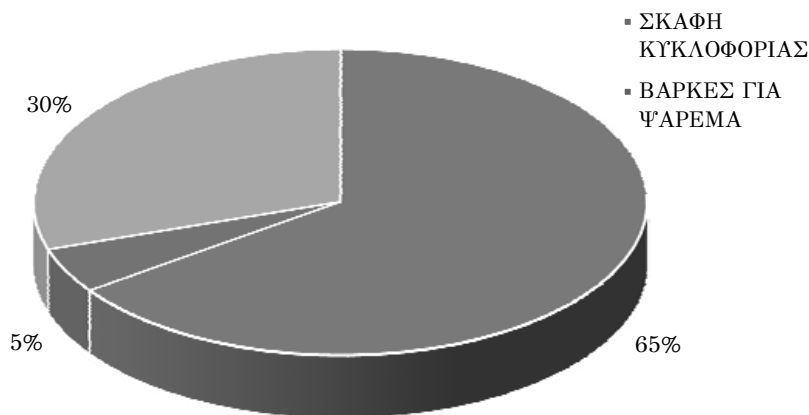
Πίνακας 10  
Αριθμός οικίστων ζώων των Ιονίων Νήσων κατά τα έτη 1766-1770

ΝΗΣΟΙ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ	ΒΟΟΕΙΔΗ ΓΙΑ ΟΡΓΩΜΑ	% ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ / ΑΝΑ ΝΗΣΙ	ΒΟΟΕΙΔΗ ΒΟΣΚΗΣ	% ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ / ΑΝΑ ΝΗΣΙ	ΑΛΟΓΑ ΙΠΠΑΣΙΑΣ	% ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ / ΑΝΑ ΝΗΣΙ	ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ ΖΩΩΝ	% ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ / ΑΝΑ ΝΗΣΙ	ΠΡΟΒΑΤΑ	% ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ / ΑΝΑ ΝΗΣΙ	ΕΡΙΦΙΑ	% ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ / ΑΝΑ ΝΗΣΙ
ΚΕΡΚΥΡΑ	2.535	30,33%	1.666	23,47%	2.186	71,34%	2.081	21,66%	16.125	21,46%	14.304	20,39%
ΠΑΕΟΙ	56	0,67%	36	0,51%	—	—	246	2,56%	379	0,50%	—	—
ΖΑΚΥΝΘΟΣ	165	1,97%	1.518	21,39%	688	22,45%	1.908	19,86%	6.417	8,54%	9.738	13,88%
ΚΕΦΑΛΟΝΙΑ	1.211	14,49%	732	10,31%	190	6,20%	2.424	25,23%	18.520	24,65%	16.605	23,67%
ΛΕΥΚΑΔΑ	2.122	25,39%	2.279	32,11%	—	—	1.972	20,53%	19.814	26,37%	17.787	25,35%
ΚΥΘΗΡΑ	2.269	27,15%	867	12,21%	—	—	975	10,15%	13.880	18,47%	11.729	16,72%
ΣΥΝΟΛΟ	8.358	100,00%	7.098	100,00%	3.064	100,00%	9.606	100,00%	75.135	100,00%	70.163	100,00%

**Πίνακας 11**  
**Αριθμός σκαφών των Ιονίων Νήσων κατά τα έτη 1766-1770**

ΝΗΣΟΙ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ	ΣΚΑΦΗ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΣ	% ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ / ΑΝΑ ΝΗΣΙ	ΒΑΡΚΕΣ ΓΙΑ ΨΑΡΕΜΑ	% ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ / ΑΝΑ ΝΗΣΙ	ΠΛΟΙΑ ΠΟΡΘΕΜΕΙΟΥ	% ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ / ΑΝΑ ΝΗΣΙ
ΚΕΡΚΥΡΑ	—	—	—	—	—	—
ΠΑΞΟΙ	—	—	—	—	—	—
ΖΑΚΥΝΘΟΣ	41	21,47%	9	64,29%	48	54,55%
ΚΕΦΑΛΟΝΙΑ	—	—	—	—	—	—
ΛΕΥΚΑΔΑ	150	78,53%	5	35,71%	36	40,91%
ΚΥΘΗΡΑ	—	—	—	—	4	4,55%
<b>ΣΥΝΟΛΟ</b>	<b>191</b>	<b>100,00%</b>	<b>14</b>	<b>100,00%</b>	<b>88</b>	<b>100,00%</b>

**Γράφημα 5**  
**Αριθμός σκαφών των Ιονίων Νήσων κατά τα έτη 1766-1770**



ΠΗΓΗ: Απογραφή των ετών 1766-1770 (επεξεργασία των συγγραφέων).

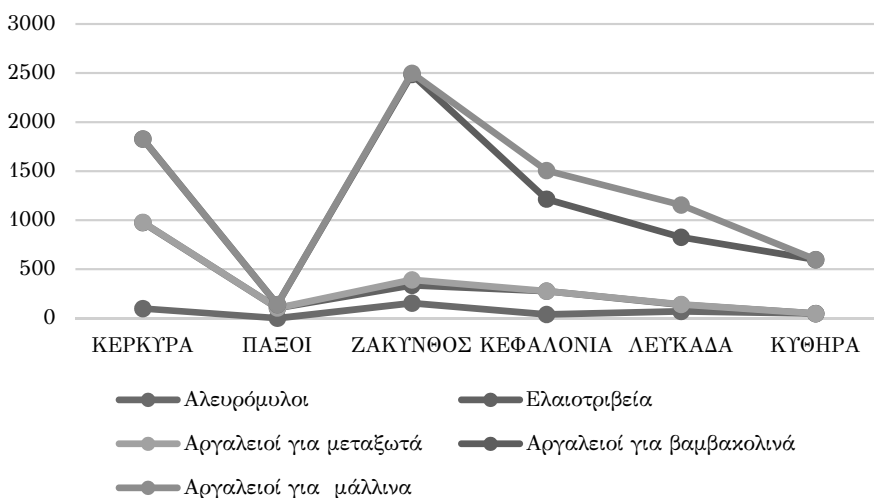
Τα εργαστήρια της εποχής είναι οι αλευρόμυλοι, τα ελαιοτριβεία και οι αργαλειοί. Η παρουσία 1.467 ελαιοτριβείων δικαιολογείται από την αυξημένη ελαιοκαλλιέργεια στα νησιά, με το 59,78% αυτών να βρίσκονται στην Κέρκυρα λόγω του μεγάλου αριθμού ελαιόδεντρων. Οι αλευρόμυλοι ανέρχονται σε 406, με το 37,93% να βρίσκεται στη Ζάκυνθο, γεγονός που μαρτυρεί την αυξημένη καλλιέργεια δημητριακών στην εν λόγω περιοχή, σε σχέση με τα υπόλοιπα νησιά. Οι αργαλειοί συμβάλλουν στη μεταποιητική δραστηριότητα με οικιακή μορφή. Διακρίνονται σε αυτούς που προορίζονται για την ύφανση μεταξωτών (63), με το 88,89% αυτών να εδρεύει στη Ζάκυνθο που έχει το μεγαλύτερο ποσοστό σηροτροφίας. Μόλις 632 αργαλειοί προορίζονται για την ύφανση μάλλινων, ενώ 5.156 αργαλειοί σχετίζονται με την ύφανση βαμβακολινών, με την πρωτοκαθεδρία και πάλι στη Ζάκυνθο (40,65%) και να έπεται η Κεφαλονιά με 939 αργαλειούς.

Πίνακας 12  
Εργαστήρια των Ιονίων Νήσων (1766-1770)

ΝΗΣΟΙ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ	ΑΛΕΥΡΟΜΥΛΟΙ		ΕΛΑΙΟΤΡΙΒΕΙΑ		ΑΡΓΑΛΕΙΟΙ ΓΙΑ ΜΕΤΑΞΩΤΑ		ΑΡΓΑΛΕΙΟΙ ΓΙΑ ΒΑΜΒΑΚΟΛΙΝΑ		ΑΡΓΑΛΕΙΟΙ ΓΙΑ ΜΑΛΛΙΝΑ	
	ΑΡΙΘΜΟΣ	% ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ / ΑΝΑ ΝΗΣΙ	ΑΡΙΘΜΟΣ	% ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ / ΑΝΑ ΝΗΣΙ	ΑΡΙΘΜΟΣ	% ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ / ΑΝΑ ΝΗΣΙ	ΑΡΙΘΜΟΣ	% ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ / ΑΝΑ ΝΗΣΙ	ΑΡΙΘΜΟΣ	% ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ / ΑΝΑ ΝΗΣΙ
ΚΕΡΚΥΡΑ	98	24,14%	877	59,78%	3	4,76%	850	16,49%	—	—
ΠΑΞΟΙ	—	—	104	7,09%	—	—	35	0,68%	—	—
ΖΑΚΥΝΘΟΣ	154	37,93%	181	12,34%	56	88,89%	2.096	40,65%	12	1,90%
ΚΕΦΑΛΟΝΙΑ	38	9,36%	238	16,22%	—	—	939	18,21%	291	46,04%
ΛΕΥΚΑΔΑ	69	17,00%	67	4,57%	4	6,35%	686	13,30%	329	52,06%
ΚΥΘΗΡΑ	47	11,58%	—	—	—	—	550	10,67%	—	—
<b>ΣΥΝΟΛΟ</b>	<b>406</b>	<b>100,00%</b>	<b>1.467</b>	<b>100,00%</b>	<b>63</b>	<b>—</b>	<b>5.156</b>	<b>100,00%</b>	<b>632</b>	<b>100,00%</b>

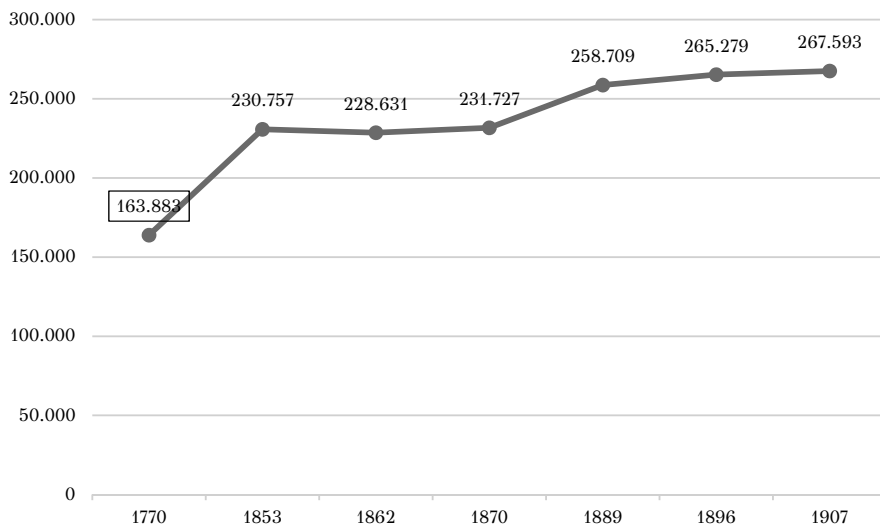
Εν κατακλείδι, συμπεραίνουμε ότι η ύπαρξη αρχαιακού υλικού δημογραφικού ενδιαφέροντος αποτελεί χρήσιμο εργαλείο τόσο για την επιστήμη της ιστορίας όσο και για άλλες συναφείς (κοινωνιολογία, γεωγραφία, οικονομική επιστήμη κ.λπ.). Αρχαιακό υλικό με αντίστοιχο ενδιαφέρον υπάρχει και σε αρχαιακές σειρές άλλων περιοχών, το οποίο πιθανόν να παρουσιάζει ιδιαιτερότητες εξαιτίας τόσο του γεωγραφικού ανάγλυφου όσο και της αρχαιακής πολιτικής και βούλησης της εκάστοτε Διοίκησης. Μέσα από την ιστορική πληροφόρηση ο σύγχρονος μελετητής οδηγείται σε χρήσιμα συμπεράσματα για τη δημογραφική, κοινωνιολογική, γεωγραφική και οικονομική χαρτογράφηση του πληθυσμού μιας συγκεκριμένης χρονικής περιόδου και είναι σε θέση να απεικονίσει τις αντίστοιχες τάσεις και να τις συγκρίνει ενδεχομένως με ανάλογες της νεότερης και σύγχρονης εποχής.

Γράφημα 6  
Εργαστήρια των Ιονίων Νήσων (1766-1770)



ΠΗΓΗ: Απογραφή των ετών 1766-1770 (επεξεργασία των συγγραφέων).

Γράφημα 7  
Πληθυσμιακή εξέλιξη των Ιονίων Νήσων (1770-1907)



ΠΗΓΗ: εφημ. *Οικονομική Ελλάς*, αρ. 10 (6.3.1910), σ. 128, Α. Ανδρεάδης  
(επεξεργασία των συγγραφέων).



RELIGIOSI, ED ANIME EBREE, LATINE, E GRECHE / ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΙ, ΕΒΡΑΙΟΙ, ΛΑΤΙΝΟΙ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΕΣ							
A/A	ISOLE DEL LEVANTE ΝΗΣΟΙ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ						
		SACERDOTI, MONACHE, REGOLARI LATINI ΡΩΜΑΙΟΚΑΘΟΛΙΚΟΙ ΙΕΡΕΙΣ, ΜΟΝΑΧΕΣ	70	840	910	620	551
		PAPA, CALOGERI, DIACONI, CANTORI, MONACHE, SACROMONACI GRECI ΙΕΡΕΙΣ, ΚΑΛΟΓΕΡΟΙ, ΑΝΑΓΝΩΣΤΕΣ ΚΑΙ ΨΑΛΤΕΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΙ	39	39	39	272	95
		TOTAL DE RELIGIOSI ΣΥΝΟΛΟ ΙΕΡΩΜΕΝΩΝ	109	1179	1229	892	646
		EBREI MASCHI ΕΒΡΑΙΟΙ ΑΝΔΡΕΣ			620	95	74
		EBREE FEMMINE ΕΒΡΑΙΕΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ			551	74	169
		TOTAL DEGLI EBREI ΣΥΝΟΛΟ ΕΒΡΑΙΩΝ			1.171	169	91
		ANIME LATINE ΡΩΜΑΙΟΚΑΘΟΛΙΚΟΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ			1.257	91	21.659
		ANIME GRECHE ΟΡΘΟΔΟΞΟΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ			41.788	25.056	14.928
		TOTAL DELLE ANIME ΣΥΝΟΛΟ ΚΑΤΟΙΚΩΝ			44.216	25.316	6.183
		SUMMA TOTAL / ΣΥΝΟΛΟ	130	2.061	2.191	715	625
					1.340	1.486	111.893
							114.719



ALTRI ORDINI, E CLASSI DI PERSONE / ΛΟΙΠΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ										
A/A	ISOLE DEL LEVANTE ΝΗΣΟΙ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ	ARTISTI ΤΕΧΝΙΤΕΣ	PRIVILEGIATI ΠΡΟΝΟΜΙΟΥΧΟΙ	ANGARICI ΥΠΟΧΡΕΟΙ ΣΕ ΑΓΓΑΡΙΕΣ	STRADIOTTI ΣΤΡΑΤΙΩΤΕΣ	SALINERI ΑΛΑΤΟΠΑΡΑΓΩΓΟΙ	SCOLARI BOMBARDIERI ΜΑΘΗΤΕΣ	CERNIDE ΠΟΛΙΤΟΦΥΛΑΚΕΣ	MARINERI ΝΑΥΤΙΚΟΙ	CINGANI ΤΣΙΓΓΑΝΟΙ
1	ISOLA DI CORFU / ΚΕΡΚΥΡΑ	718	592	6.369	141	352	235	1.850	603	133
2	SCOGLIO DI PAXO / ΠΑΞΟΙ ISOLA DEL ZANTE / ZAKYNTHOS	36		630					108	
3	ISOLA DELLA CEFALONIA / ΚΕΦΑΛΟΝΙΑ	2.012		2.603		276	120	1.275	420	
4	ISOLA DI SANTA MAURA / ΛΕΥΚΑΔΑ		774	1.427			29	539	485	1
5	ISOLA DI CERIGO / ΚΥΘΗΡΑ	266	21	1.173		113		425	288	
6		37	66	551				734	24	
	<b>SUMMA TOTAL / ΣΥΝΟΛΟ</b>	<b>3.069</b>	<b>1.453</b>	<b>12.753</b>	<b>141</b>	<b>741</b>	<b>384</b>	<b>4.823</b>	<b>1.928</b>	<b>134</b>

A/A	ISOLE DEL LEVANTE ΝΗΣΟΙ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ	PIANTE / ΦΥΤΑ			ARMI / ΟΠΛΙΣΜΟΣ	
		PIANTE D' OLIVARI ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΛΛΙΟΔΕΝΔΡΩΝ	RECIPINTI DA AGLIO PER LA CAPACITÀ DI ZARE ΔΟΧΕΙΑ ΛΑΔΙΟΥ ΧΩΡΙΤΗΚΟΤΗΤΑΣ ΣΕ ΤΖΑΡΕΣ	MORERI / ΜΟΥΡΙΕΣ	MANDOLERI, CAROBBERI E ALTRI ALBERI FRUTTIPERI ΑΜΥΓΔΑΛΙΕΣ, ΧΑΡΟΥΠΙΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΟΠΩΡΟΦΟΡΑ ΔΕΝΔΡΑ	ALVEARI D' APPI ΚΥΨΕΛΕΣ ΜΕΛΙΣΣΩΝ
1	ISOLA DI CORFU / ΚΕΡΚΥΡΑ	1.873.730	346.606		8.835	5.919
2	SCOGLIO DI PAXO / ΠΑΞΟΙ	28.672	17.348		262	41
3	ISOLA DEL ZANTE / ΖΑΚΥΝΘΟΣ	113.161	131.645	580	5.787	1.600
4	ISOLA DELLA CEFALONIA / ΚΕΦΑΛΟΝΙΑ	38.516	10.965	284	4.579	2.273
5	ISOLA DI SANTA MAURA / ΛΕΥΚΑΔΑ	44.169	568		2.092	1.134
6	ISOLA DI CERIGO / ΚΥΘΗΡΑ	31.584	2.849		694	371
	<b>SUMMA TOTAL / ΣΥΝΟΛΟ</b>	<b>2.129.832</b>	<b>509.981</b>	<b>864</b>	<b>22.249</b>	<b>11.338</b>

ANIMALI / ΖΩΑ			
A/A	ISOLE DEL LEVANTE ΝΗΣΟΙ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ		
		MANZI D' ARATRO ΒΟΟΕΙΔΗ ΓΙΑ ΟΡΓΩΜΑ	
		BOVINI DA PASCOLO ΒΟΟΕΙΔΗ ΒΟΣΚΗΣ	
		CAVALLI DA SELA ΑΛΟΓΑ ΙΠΠΑΣΙΑΣ	
		ANIMALI DA SOMA ΣΥΝΟΛΟ ΖΩΩΝ	
		PECCORINI ΠΡΟΒΑΤΑ	
		CAPRINI ΕΡΙΦΙΑ	
1	ISOLA DI CORFU / ΚΕΡΚΥΡΑ	2.535	1.666
2	SCOGLIO DI PAXO / ΠΑΞΟΙ	56	36
3	ISOLA DEL ZANTE / ΖΑΚΥΝΘΟΣ	165	1.518
4	ISOLA DELLA CEFALONIA / ΚΕΦΑΛΟΝΙΑ	1.211	732
5	ISOLA DI SANTA MAURA / ΛΕΥΚΑΔΑ	2.122	2.279
6	ISOLA DI CERIGO / ΚΥΘΗΡΑ	2.269	867
<b>SUMMA TOTAL / ΣΥΝΟΛΟ</b>		<b>8.358</b>	<b>7.098</b>
		<b>9.606</b>	<b>3.064</b>
		<b>75.135</b>	<b>11.729</b>
		<b>70.163</b>	<b>14.304</b>
		<b>9.738</b>	<b>16.605</b>

